

N:o 145.

Af herrar **C. A. Lindhagen** och **J. G. Pettersson** i Södertelje, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande för en ändamålsenlig utveckling af de vid *Malmberget* och *Luossavaara* uppkomna samhällen.

Vid 1899 års riksdag beslöts att dels vid *Malmberget* i Gellivare socken och dels vid *Luossavaara-Kirunavaara* i *Jukkasjärvi* socken från kronans marker afskilja vissa områden att, fördelade i tomter, för bebyggande åt enskilde med eganderätt upplåtas. Vid denna frågas tidigare såväl som slutliga behandling mötte, såsom man minnes, åtskilliga svårigheter att medla mellan å ena sidan vederbörande malmbolags anspråk på utrymme för egna anläggningar samt å andra sidan det allmännas intresse af att åstadkomma sjelfständiga samhällen i närheten af arbetsplatserna. Detta ämne företer också en viss motsvarighet med den sociala konflikten mellan sågverksbolagens hemmansköp och frågan om bibehållandet af en sjelfständig jordbrukarebefolkning i Norrland.

Det blef därför af särskildt intresse att vid det af åtskilliga riksdagsmän sistliden sommar gjorda besök å dessa platser söka få någon kännedom om, hur sakerna i detta afseende utvecklats sig. Detta underlättades genom att från arbetarnes sida genom deputationer framfördes åtskilliga önskemål, som enligt deras uppfattning ej behörigen tillgodosetts.

I *Malmberget* klagades öfver, att gällande bestämmelser om förvärf af tomtplats gjorde det alldeles omöjligt för de egentliga arbetarne att förvärfva egna hem. Riksdagens föreskrift, att köpebref skulle utfärdas

först sedan viss byggnadsskyldighet blifvit behörigen fullgjord och köpeskillingen till fullo guldits, hindrade nemligen köparen att belåna fastigheten för erhållande af de nödiga medlen för byggnadens uppförande, hvartill utvägar ej på annat sätt beredts arbetarne. De af vederbörande värderingsmän föreslagna köpeskillingarne för tomterna vore alldeles för höga och borde sänkas till hälften. I den af Konungens befallningshafvande den 22 augusti 1899 utgifna stadga för platsens ordnande och bebyggande hade också föreskrifvits, att det skulle »åligga tomtinnehafvare att bryta och i fullgodt skick underhålla hälften af hans tomt angränsande gata». Detta hade visat sig i den ofta oländiga marken vara synnerligen betungande, helst redan dräneringen af sjelfva tomten i de flesta fall kräfde ett oerhördt arbete. Gatubrytningen borde i stället — till en början för anläggande af några hufvudgator — bekostas med de för sålda tomter influtna medlen, hvilka dock oakadt Riksdagens medgifvande ännu ej i någon mån användts för platsens ordnande, ej ens för åstadkommandet af kanaler för orenlighetens afledande eller af bättre dricksvatten. Det företråde till inköp af tomt, hvilket lemnades den, som utfäste sig uppföra ett större hus, gjorde också sitt till att utesluta de egentliga arbetarne från möjligheten att bilda egna hem. Slutligen framhölls, att de, som hade det egentliga intresset i platsens snara ordnande och bebyggande, voro uteslutna från omedelbart inflytande på dessa angelägenheter, hvarför man ansåg, att den af befallningshafvande tillsatta nämnd borde förstärkas äfven med representanter för arbetarne på platsen.

I *Luossavaara* gälde besvären hufvudsakligen den omständigheten, att det för sjelfständigt bebyggande afsedda området skulle fått ett ofördelaktigt och från arbetsplatserna aflägsset läge, under det deremot de bäst belägna platserna sålts helt och hållet till malmbolaget. Särskildt angelägen var man, att med stadsområdet kunde förenas en derintill i söder gränsande kil om 43,7 hektar, hvarigenom stadsamhällets södra gräns blef vinkelrät mot södra ändan af sjön Luossajärvi. Detta område, som afsetts att säljas åt bolaget, ansåg man i nödfall böra till och med expropriationsvis förvärfvas åt stadssamhället, hvar emot bolaget kunde erhålla vederlag på annat håll. Å denna kil fans dessutom invid sjöstranden det enda sandtag i närheten och uppe i berget det enda stenbrott i trakten, som lemnade lämplig byggnadssten. Dessa nyttigheter hade därför, menade man, bort afsättas för allmänt behof i stället för att afyttras till bolaget. Ett annat bevis för att stadssamhällets intressen underordnats fann man i den omständighet, att i regleringsplanen ej upptagits plats för salutorg, hvilket deremot

nu anlagts på det åt bolaget försålda området. Begravningsplats saknades också inom rimligt afstånd. I likhet med i Malmberget önskade man äfven här, att uti byggnadsnämnden måtte insättas representanter äfven för det nya samhällets tillämnade bebyggare. Det har ock sedan anmärkts, att flera tomter sålts till en och samma person, och att de flesta bäst belägna tomterna lära kommit i händerna på tomtspekulanter.

Ett slags officiel bekräftelse på riktigheten af de anmärkningar, som framställdes i Malmberget, kan anses ligga deri, att från länsstyrelsen för omkring ett år sedan ingick förfrågan till arbetarnes komiterade om orsaken till att så ringa antal ansökningar om tomtköp inkommit. Härpå afgåfvo arbetarne i mars 1900 en svarsskrivelse, deri de sammanfattade sina klagopunkter. Så vidt känt är, har emellertid med anledning deraf ännu ej något blifvit åtgjordt.

Det är nu klart, att det för åstadkommandet af ifrågavarande samhällen ej är nog med ett beslut på papperet, hvilket ju redan i och för sig mötte ganska många svårigheter. För att tanken skall föras ut till verklighet, fordras ett oafåtligt och vaksamt intresse för frågans alla detaljer. Insigten härom gör äfven, att man inom dessa samhällen finner det för dem vara en lifsfråga att så snart som möjligt kunna bilda egna municipalsamhällen. Men intill dess detta kan ske, kräfvess nog från vederbörandes sida ännu större omtanke, än som, efter allt att finna, hitintills kommit den viktiga frågan till del.

På grund häraf och då det äfven för de nya grufsamhällen, hvilka utan tvifvel komma att växa upp äfven på andra orter, är af grundläggande betydelse, att utvägar utfinnas för dessa sakers ordnande på bästa sätt, få vi hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes egna särskild omsorg deråt, att de enligt Riksdagens beslut grundlagda sjelfständiga samhällena i Malmberget och Luossavaara må utveckla sig i en sund och med ändamålet för deras tillkomst öfverensstämmande riktning.

Stockholm den 27 januari 1901.

Carl Lindhagen.

Jakob Pettersson.